૭૫૨૮

प्रस्ताविक प्रबोध.

હિંદુસ્તાની ભાષાના

કુંડળિયા.

મે. કુમારશ્રી રામસિંહજી ભૂપતસિંહજી

ની સહાયતાથી.

રચીને પ્રસિદ્ધ કરનાર.

દુર્લભદાસ વિ. શ્યામજી ધ્રુવ.

રહેવાસી જામનગરના.

અંક ૧ લો.

અમદાવાદ—આર્યોદય પ્રેસ.

સને ૧૮૮૮.—સંવત ૧૯૪૪.

કિમ્મત સવા આનો.

પ્રસ્તાવિક પ્રબોધ. ૭૬૨૮

નિર્મલ પદકી ચાતુરી, વામેં બાની મિષ્ટ;
બિદ્વજનો કે હ્રદયમેં, કરતી અસર અભિષ્ટ;
કરતી અસર અભિષ્ટ, મૂરખ વો કૈસે જાને!
નહીં મગજમેં ગ્યાન, કવિત્વ કયહું પિછાને!
બાલકકો કયા ખબર! નારી યૌવનકા મદકી;
વૈસી દુર્લભદાસ, ચાતુરી નિર્મલ પદકી. ૧
ભક્તિસર નિર્મલ બન્યો, રામનામકો નાવ;
મંદભાગિ દિલ કયૌંચહે! જાકો દુષ્ટ સુભાવ;
જાકો દુષ્ટ સુભાવ, કીયો કેફ માયાકો;
ફિર કયૌં રખે હિસાબ! પરમ નગરી કાયાકો;
કથેસુ દુર્લભદાસ, કૌન દિખલાવે યુક્તિ!
જો નહિ દિલ દરકાર, કયહું કર માને ભક્તિ! ૨
કલુગ કટારી તેજ હે, મારે ગુપ્તહિ માર;
ખડ્ગ જખમ રૂઝત કબૂ, યહ નહિ રૂઝનહાર;
યહ નહિ રૂઝનહાર, જન્મભાર ઝેર પિલાવે;
પ્રેમ અંશ કયોં રહે! આપકો શીર ઉડાવે!
કથેસુ દુર્લભદાસ, તૂટજાત સબ યારી;
ગુપ્ત ચલાવે માર, છુરી જો કલગ કટારી; ૩
કઠિન વખ્ત કલિકાલહે, નહીં સાચકા નાગ;
જૂઠ ચલાયા જગતમેં, કરત કામ સબ દાગ;

કરત કામ સબ દામ, રામકી રીત ભુલાઈ !
ઘર ઘર એક પ્રપંચ, લડત દુખરૂપ લડાઈ;
શઠ હય હોત સવાર, ચલે પંડિત અતિ દીના.
કથેસુ દુર્લભદાસ, બડા કલિકાલ કઠીના. ૪
શીર પટકતા ક્યૌં ફિરે, નહિ લેવે કોઉ દાદ;
જર ભરમાવે સબનકું, નહિ સુનતા ફિરયાદ;
નહિ સુનતા ફિરયાદ, લાંચકી ચલતી રેલી;
આમલદાર સબ રખે, સદા પૈસેકી થેલી;
કથેસુ દુર્લભદાસ, રંક જન રહે લટકતા;
દામ દિખાવે જોર, દીન નિજ શીર પટકતા. ૫
મુખકી બાની ઓરહે, દિલકી બાજી ઓર;
જૈસિ નભમેં ગર્જના, નહીં મેઘકા ઠોર;
નહીં મેઘકા ઠોર, ખલક ફળ ક્યૌં કર પાવે;
બાનિશર ત્યૌં જન્મ, સફલ કિસ્તરાંહ બનાવે !
કથેસુ દુર્લભદાસ, બિના કલિયુગકા દુખકી;
દિલકી બાજી ઓર, ઓરહે બાની મુખકી. ૬
દેખો યહ સંસારમેં, બડા સ્વાર્થકા તાપ;
પિતા ચહત નહિ પુત્રકો, બેટા ચહે ન બાપ;
બેટા ચહે ન બાપ, યેહિ કલિકાલ નિશાની,
ધર્મ રખે સો ધીર, ઓરકી રીત દિવાની;
કથેસુ દુર્લભદાસ, પ્રકટ હાલાહલ પેખો;
કલીકાલકો ભાવ, ગ્યાનિ નિજ દ્રગસેં દેખો. ૭

પેટ ભરાકો ધિકકહે, ધિક વાકો અવતાર;
દુષ્ટ મતિ તાકી ભઇ, પશુ સમ ચલત ગમાર;
પશુ સમ ચલત ગમાર, નહીં સંતાન પિયારા;
લગ્યો પેટકો ધ્યાન, નીતસેં નકી નિયારા;
કથેસુ દુર્લભદાસ દેખલો ભાર ધરાકો;
યહ જગમેં હે જન્મ, અન્યથા પેટ ભરાકો. ૮
કનક કસોટી અગ્નિ હે, સબ જન કરે કબૂલ;
કનક કસોટી નારિકી, મહિલા નરકા મૂલ;
મહિલા નરકા મૂલ, એક પલમેં કરતી હે;
યેહિ કસોટી તીન,-બિના શકસેં ઠરતી હે;
કથેસુ દુર્લભદાસ, એક એકનકી ચોટી;
સમજ પરે તો સમજ, તીનકી તીન કસોટી. ૯
નાહક બકબક ક્યોં કરે, હકસેં બાની બોલ;
દિલકા પરદા હક બિના, ભલા યાર ક્યોં ખોલ;
ભલા યાર ક્યોં ખોલ, તોલ બાતનકો કરલે;
બિના બજનકી ભૂલ, આપકે શિરપર ધરલે;
કથેસુ દુર્લભદાસ, ગફલતમેં મૂરખ ઠરે;
હકસેં બાની બોલ, નાહક બકબક ક્યોં કરે. ૧૦
ભરમ ખુલ્લા જો આપકા, તો ફિર કૈસા માન;
માન બિના સંસારમેં, જાન ન અપની જાન;
જાન ન અપની જાન, કંઠબિન જૈસા ગાના;
ભરમ રખેસો ગરમ, ઓર જન સમજ દિવાના;

કથેસુ દુર્લભદાસ, યેહિ સબબ પરિતાપકા;
બલા જગતમેં યાર, ભરમ ખુલા જો આપકા. ૧૧
પરનારિકી યારિમેં, કારી લગે કટાર;
જખમ ન રૂઝત મરનલોં, ખચીત હોનાં ખ્વાર;
ખચીત હોનાં ખ્વાર, પ્યાર નિજ પ્રિયા ન લાવે;
ઘટે કુલનકા માન, હૃદય અંધેર જમાવે;
ફિરે દિવાના ફકત! જીંદગી હોત અકારી;
કથેસુ દુર્લભદાસ, રૂપ પાવક પરનારી. ૧૨
બડો કામ શુરવીરકો, નહિ કાયરકો કામ;
અચલ રહે સંગ્રામમેં, નિડર પુરૂષકા નામ;
નિડર પુરૂષકા નામ, શત્રુ નિજ મુખસેં ગાવે;
કાયર અકકલહીન, અન્યથા લાજ ગુમાવે;
કથેસુ દુર્લભદાસ, મચે શૂરનકો ઝગડો;
કાયર નાશી જાય, કામ શૂરાકો હે બડો. ૧૩
છોટા દીપ પ્રકાશસેં, અવલોકત સબ ચીઝ;
દીપ બૂઝા તબ તો ભયા, અંધેરા હરગીઝ;
અંધેરા હરગીઝ, કછુ નહિ ચીઝ દિખાવે;
ગ્યાન બિના યું લોગ, ભટક ભટકત ગિરજાવે;
કથેસુ દુર્લભદાસ, છુટે જબ તન લંગોટા;
પિછે સબી સમુઝાય, ગિનત ગ્યાન જો છોટા. ૧૪
રંડી દિન રાતી કહત, કહત શાહ તબ રાત;
રંડી કે તાબે ભયે, બહુત રાયકે ગાત;

બહુત રાયકે ગાલ, રંડી ચાહે સો બંધે;
બડી જુલ્મકી બાત, કિયે કલયુગને અંધે;
કથેસુ દુર્લભદાસ, મરદ જાત ભઈ ઠંડી;
જહાં દેખું વહાં જોર, દિખાવે સાલી રંડી. ૧૫
દુર્જન સંગતસેં ભલા, મરનાહે મંજૂર;
બિના પરીક્ષા દોસ્તકી, કયાહે યાર જરૂર;
કયા હે યાર જરૂર, જહાં મતલબ મગરૂરી;
સમજ પ્યારકી ફરજ, પકડલે ખૂબ સબૂરી;
કથેસુ દુર્લભદાસ, પ્યારમેં મતહો નબલા;
મરના હે મંજૂર, દુર્જન સંગતસેં ભલા. ૧૬
કાલબાજ શિરપર ફિરે, ચેત ચેત મન ચેત;
કરસેં કરલે તું ભલા, યહ દુનિયા હે ખેત;
યહ દુનિયાહે ખેત, બરન બીજકા જૈસા;
કરની સમ ફલ મિલે, ધૂલકા બને ન પૈસા!
કથેસુ દુર્લભદાસ, વૃથા કૂપમેં કયોં ગિરે;
ચેત ચેત મન ચેત! કાલબાજ શિરપર ફિરે. ૧૭
નફટ બનાતાહે કપટ, જો ઘટમેં ભરપૂર;
સબ લ્હેજત મિટ જાત હે, ઘટે બદનકા નૂર;
ઘટે બદનકા નૂર, સબીજન દૂર બિઠાવે;
ઘટ ઘટ હાંસી હોત, કબી આદર નહિ પાવે;
કથેસુ દુર્લભદાસ, પ્રપંચકી ગત લે ઝપટ!
યેહિ ખલકમેં યાર, કપટ બનાતા હે નફટ. ૧૮

અપની જો તકદીરસેં, બઇ ભુલનમેં ભીર;
હાગ એક હથિયાર તજ, કરે કહા તદબીર !
કરે કહા તદબીર ઉલટ સબ બાત બનાવે;
બિના અવધકે ભીર' કબી નહિ ઘરસેં જાવે;
કથેસુ દુર્લભદાસ, રોજ કાયરમેં ખપના;
યેહિ ભીરકી રીત, કરે કરમ સબ અપના. ૧૯
દિલ બ્રમ હોત ગમારકો, બિના સબબ અકુલાય;
બાત ન સમજે સુજનકી, અપની બાત બતાય;
અપની બાત બતાય, ઓરકી કબી ન માને;
મિલે જરાસા માન, ચડે ચકડોલ જબાને;
કથેસુ દુર્લભદાસ, યેહી કાજ લબારકો;
બિના સબબ અકુલાય, જબ બ્રમ હોત ગમારકો. ૨૦
કોન રહા યહ જગતમેં, અમરજાત ઇનશાન;
અમર સગજ લે નામના, તારિફ કરત જીહાન;
તારિફ કરત જીહાન, પ્યારસેં એકી અવાજે;
ભયા ભલા અવતાર, સદા પરમારથ કાજે;
કથેસુ દુર્લભદાસ, ગનુજ યે ગાનવ ગતમેં;
બેશક વો ઇનશાન, અમર રહા યે જગતમેં. ૨૧
કંજુસકો ધિક્કાર હે, જાકી જાત કઠોર;
દાન દયા દિલમેં નહીં, કુટિલ હૃદયકી કોર;
કુટિલ હૃદયકી કોર, દાગકો જોર દિખાવે;
હા! દગડી ખાતીર, અવરકો જાન ફસાવે;

કથેસુ દુર્લભદાસ, ખાસ દ્રવ્યમેં પ્યાર હે;
વ્યર્થ જાનસે જન્મ, કંજુસકો ધિક્કાર હે. ૨૨
પેટ ભરે પર ઘર રહી, ખાસ ખુશામત ખ્યાલ;
પરકા પટભૂષન હરે, ધરે અન્યસેં આલ;
ધરે અન્યસેં આલ, એક બાચાલ સુભાવે;
નહીં પાપકો ધ્યાન, આપકો ગ્યાન બતાવે;
કથેસુ દુર્લભદાસ, ત્રાસ કછૂ દિલમેં નહીં;
નહિ સમજે ફિટકાર, પેટ ભરે પરઘર રહી. ૨૩
ઘટત ગ્યાન પરવા નહીં, દામ ઘટે દરકાર;
હોત પાપ કછુ કોટિધા, નહિ દમડી તજનાર;
નહિ દમડી તજનાર, સાર યે જગમેં માને;
નિત્ય સુનાવો ગ્યાન, કછુ નહિ સુનતા કાને;
કથેસુ દુર્લભદાસ, આદત કંજુસકી કહી;
દામ ઘટે દરકાર, ઘટત ગ્યાન પરવા નહીં. ૨૪
મહિલા મોહક મ્હેલમેં, લંપટ લોગ ફસાય;
કપટ કુલફ છલ ચાવીસેં, દ્વાર બંધ હો જાય;
દ્વાર બંધ હો જાય, પરત પ્રેમનકા ફાંસા;
નહીં ગ્યાન નહીં માન, દેખલો ફેર તમાસા;
કથેસુ દુર્લભદાસ, ખલક દિવાનો ખેલમેં;
લંપટ લોગ ફસાય, મહિલા મોહક મ્હેલમેં. ૨૫
કામ ચમકસેં ચમકતી, લોચન રેખા લાલ;
કામ હુવા ફિર મરદકો, કરત વામ બેહાલ;

કરત વામ બેહાલ, ખ્યાલ જાદુગર જૈસા;
યેહિ બડા અફસોસ! કામી નર સમજે કૈસા!
કથેસુ દુર્લભદાસ, કામિ કામિની હે દુતી;
લોચન રેખા લાલ, કામ ચમકસે ચમકતી. ૨૬
બાત બડેકી ઓરહે, છોટેકી કછુ ઓર;
સૂર કહાં ઉડગન કહાં, કહાં શાહુ અરૂ ચોર;
કહાં શાહુ અરૂ ચોર, ચમક નહિ હોત બરાબર;
કહાં મૂર્ખ કહાં મુનિ! કહાં પુરૂષ અરૂ કહાં ખર!
કથેસુ દુર્લભદાસ, બડા બડેકા જોર હે!
બડા બડા બહાદૂર, બાત બડેકી ઓરહે. ૨૭
વીર પુરૂષકો ધન્યહે, તેજ જાકી તલવાર;
નામ રિપુ નિશદિન મુખે, રટત બારહિબાર;
રટત બારહિબાર, ખુશામત ખેલ દિખાવે;
દિલ ડરસેં ભરપૂર, સ્વપ્નમેં શોર મચાવે!
કથેસુ દુર્લભદાસ, વીર નીર કુછ અન્ય હે!
દેવનકો અવતાર, વીર પુરૂષકો ધન્ય હે. ૨૮
પિવત પ્યાલિ સો પ્રેમકી, પ્રેમરસેં જો લીન;
પ્રેમ નેમ સમજે કહા, પ્રેમહીન અરૂ દીન;
પ્રેમહીન અરૂ દીન, લિજ્જા રસકી ક્યા જાને!
હા! મતલબકે યાર, ફિરત મતલબ કે બ્હાને;
કથેસુ દુર્લભદાસ, પ્રીતકી રીત ખિયાલી;
પ્રેમરસેં જો લીન, પિવત સો પ્રેમલ પ્યાલી. ૨૯

અશોચકો શોચે નહીં, પ્રિય પંડિત પલ એક;
શોચે સો નર જાનિયે, નિશ્ચે રહિત વિવેક;
નિશ્ચે રહિત બિવેક, બિનાશી બસ્તુ ચ્હાવે;
અવિનાશી પદ પરમ, પિછાન બિના ક્યું પાવે!
કથેસુ દુર્લભદાસ, નઝર વહાં પ્હોંચે નહીં;
પ્રિય પંડિત પલ એક, અશોચકો શોચે નહીં. ૩૦
સુખ દુખ ચક્ર સમાન હે, કહાં આશ ઉદ્વેગ;
બુદ્ધિમાન દિલ ક્યોં ઠસે! રાગ દ્વેષકો ભેગ;
રાગ દ્વેષકો ભેગ, રખે જો નર અગ્યાની;
વિમલ ગ્નાનિ દિલ હોત, નહીં લાભ નહીં હાની;
કથેસુ દુર્લભદાસ, યહ ગ્નાનીકા માનહે;
કહાં આશ ઉદ્વેગ, સુખ દુખ ચક્ર સમાન હે. ૩૧
દુર્જન દુર્જન ક્યા કરો, દુર્જન દોષ રહીત;
દુર્જનકી માતા બુરી, દિયો જન્મ અનહીત;
દિયો જન્મ અનહીત, જગત્મેં જુલ્મ જમાવે;
નહિ દિલસેં દરકાર, જૂઠ સબ રસમ ચલાવે;
કથેસુ દુર્લભદાસ, દુર્જન મૈયાસેં ડરો;
દુર્જન દોષ રહીત, દુર્જન દુર્જન ક્યા કરો. ૩૨
ગુરૂ હે ચાર પ્રકાર કે, ગુરૂસમ આવત રંગ;
ગુરૂ પારસ ગુરૂ દીપ હે, ગુરૂ ચંદન ગુરૂ ભંગ;
ગુરૂ ચંદન ગુરૂ ભંગ, કિસબિધી કરૂં બખાના;
પારસ કંચન કરે, કરત નહીં આપ સમાના;

કથેસુ દુર્લભદાસ, નહિ પારસ ગુરૂ પક્કે;
ગુરૂ સમ આવત રંગ, ગુરૂ હે ચાર પ્રકારકે. ૩૩
દીપ પ્રકાશત સબ જગેં, ગ્યાન દીપ યું માન;
પવન બુઝાવે દીપકો, કામ બુઝાવે ગ્યાન;
કામ બુઝાવે ગ્યાન, ગુરૂ દિપક નહીં સારા;
ચંદન દેત સુવાસ, કરત બિષધરકો પ્યારા;
કથેસુ દુર્લભદાસ, ભ્રંગ ગુરૂ જબ ચટકલે !
કીટ હોત તબ ભ્રંગ ! સુગુરૂ ભ્રંગહિ સબ સ્થલે. ૩૪
ગ્યાન ભયા રસ રહા, તો બિના ગ્યાન રસ કોન !
ગ્યાન બિના રસબાજી સબ, દુખદરૂપ હે દોન;
દુખદરૂપ હે દોન, ખાન પાન અરૂ પ્યારી;
જો દિલ દોનું ગ્યાન, મિલત સુખ લહરી સારી;
કથેસુ દુર્લભદાસ, બચન સમજકા યે કહા;
બિના ગ્યાન રસ કોન ! ગ્યાન ભયા તો રસ રહા. ૩૫
મ્હાન બઢાવે માનકો, માન ઘટાવે માન;
માન મિલાતો મ્હાનહે, ગાન દિયા તો મ્હાન;
માન દિયા તો મ્હાન સમજતે જન કોઉ બિરલા;
સ્વદેશકા અભિમાન, સુમતકા બોજા શિરલા;
કથેસુ દુર્લભદાસ, પલા પકડલે ગ્યાનકા;
માન ઘટાવે માન, મ્હાન બઢાવે ગાનકો. ૩૬

સમાપ્ત.

!!! તૈયાર થાય છે. !!!

મહાત્મા જૈમિનિકૃત. **પાંડવાશ્વમેધ** નામના અત્યુત્તમ ગ્રં-

થનું શુદ્ધ ગુજરાતી ભાષાન્તર.

કિંમત.	અગાઉથી રૂપીઆ અઢી. પુસ્તક તૈયાર થયે રૂપીઆત્રણ.	પોસ્ટખરચ ચાર આના વધુ.

જેમાં રાજ્યાસને બિરાજ્યા પછી પ્રતાપી પાંડવોએ કરેલા અશ્વમેધ નામના યજ્ઞના સુંદર વર્ણનસહિત યૌવનાશ્વ, અનુશાલ્વ, મરૂત, નિલધ્વજ, હંસધ્વજ, સુધન્વા, સુરથ, વિભિષણ, ચંડી, પ્રમીલા, વીરવર્મા, લવકુશ, બભ્રુવાહન, ચન્દ્રહાસ, તામ્રધ્વજ, મયૂરધ્વજ, બકદાલભ્ય ઈત્યાદિક અવનિપતિ તથા ઈતરજનોના વીરને પ્રાધાન્ય રાખી શૃંગાર, કરૂણા, હાસ્ય, શાન્ત અને અદ્ભુત રસ યુક્ત સ્થળે સ્થળે ભક્તિ, મુક્તિ તથા વિરક્તિ દર્શાવનારાં ઉત્તમ આખ્યાનો સમાવેલાં છે. ભાષાન્તરકર્ત્તા અહીંના એક વિદ્વાન શાસ્ત્રી હોવાથી વિશેષ સંતોષ પામવાનું કારણ છે. ગ્રાહકો ત્વરાથી થતા જાય છે માટે ધર્માસ્તિક તેમજ સુજ્ઞજનો આ તકનો અમૂલ્ય લાભ અવશ્ય લેશે; કેમકે એવી તક

વારંવાર મળતી નથી. પુસ્તકનું પ્રમાણ આઠ પેજી પંચાવન ફૉર્મ એટલે સુમારે સવાચાર સો પૃષ્ઠનું થશે. અગાઉથી આશ્રય આપનારા સદ્‌ગૃહસ્થોના પવિત્ર નામો પુસ્તકમાં છપાશે. દસ પ્રતે એક પ્રત ભેટ.

☞ અગાઉથી પૈસા નહિ મળે તો ઠરાવ મુજબ વેલ્યુ-પેએબલથી મોકલવામાં આવશે.

દુર્લભદાસ વિ. શ્યામજી ધ્રુવ.

જામનગર.

નેત્રાંજન.

(ધોળા, કાળા તથા લાલ રંગના સુરમા)

આ અંજન આંખની દરેક નાડીને પુષ્ટી આપે છે અને અતિ અભ્યાસ તથા વાંચવા લખવાથી પેદા થતાં દરેક દરદ ઘણી સફાઇથી મટાડે છે. રતાંધળાપણું, તિમિર, આંખમાંથી પાણીનું ગળવું, ખીલ, પરવાળાં, ઝાંખ, ફુલાં, પડળ વગેરે આંખના તમામ દરદો એ દવા વાપરવાથી જળમૂળથી નાબુદ થાય છે. અજવાળાથી આંખ અંજાઇ જતી હોય, પાંપણો ખરી પડતી હોય તથા આંખે ગરમી ચડતી હોય તો આ અંજન આંજવાથી થોડા દિવસમાં તદન આરામ થાય છે. આ અંજન વાપરનારને ન્હાની ઉમ્મરમાં ચસ્મા લેવા પડતા નથી. આંખને પુષ્ટિ આપવામાં આ અંજન અકસીર છે. કિંમત, ગમે તે રંગના અંજનના તોલા એક ૧ ના રૂ. ના બાર આના પડશે.

જામનગર, મુસાજી અમીજી અતરીઆ

ઠે. બજારમાં

મારા રચેલાં પુસ્તકો.

ઉપદેશી સંગીતમાળા—સાત આના.

સુરમોહન શૃંગારમોહન—ચાર આના.

સુલોચના સતી આખ્યાન—બે આના.

હિંદની હાલત—સવા આનો.

નવાનગર શહેરની રચના—સવા આનો.

વિદ્યા ગુણ વર્ણન—ત્રણ આના.

સુધર્મ દર્પણ—બે આના.

☞ કેટલાક મારા રચેલાં પુસ્તકો વેચાઇ ગયાં છે. જેથી મેં આ પ્રસંગે તેના નામો લખેલાં નથી.

વેચવા આવેલાં પુસ્તકો.

તુલસીકૃત રામાયણ—રેશમી પુંઠાની રૂપીઆ ૪

બિહારી શતશયી—રૂપીઆ ૨

દેશીનામું-દરેક ભણેલાને ઉપયોગી. દસ આના.

ગીરધર કૃત રામાયણ—બે રૂપીઆ.

જામનગર. કાઠિયાવાડ. } દુર્લભદાસ વિ. શ્યામજી ધ્રુવ.

—o✻o—